

Ortadoğu'nun Geleceği Açısından Şii-Sünni İlişkileri Sempozyumu

Ahmet YÖNEM*

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Çorum Belediye Başkanlığının birlikte organize ettiği "Ortadoğu'nun Geleceği Açısından Şii-Sünni İlişkileri" Sempozyumu 27-28 Eylül 2013 tarihlerinde Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin ev sahipliğinde yapıldı. Sempozyumda 19. asırdan itibaren Şii-Sünni ilişkileri, yeni Ortadoğu'da mezhepsel ilişkiler ve güncel mezhep tartışmaları müzakere edildi.

Sempozyum açılışına Vali Yardımcısı Ali Deniz Sürmen, Belediye Başkan Yardımcısı Zeki Gül, Hitit Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Osman Eğri, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mesut Okumuş ve Türkiye'de İlahiyat Fakültelerinde çalışan İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim dalı akademisyenleri katıldı. Sempozyumun açılış konuşmasını yapan Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Ana Bilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Cemil Hakyemez, Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen her olayın mezhep farklılıklarıyla ilişkilendirildiğini söylemenin abartılı olmayacağını söyledi. Şia'nın alt kollarıyla birlikte ayrı bir mezhep olarak ortaya çıkışının, bu fırka mensuplarını bir nevi Müslüman toplumların muhalefet hareketi konumuna getirdiğini dile getiren Hakyemez, geri kalan Müslümanların ise Sünnilik adı altında bir araya geldiklerini, bu şekilde Şiilik ve Sünnilik olarak iki ana bünyeye bölünen Müslümanların asırlarca kendilerini meşgul edecek bir mezhep kavgasının içine girdiklerini belirtti. Hakyemez, bugüne kadar Müslümanların iç problemlerinin Batılı bilim insanlarının çalışmaları üzerinden öğrenilip anlaşılmaya çalışıldığını, özellikle son zamanlarda Ortadoğu'da meydana gelen çatışmaların analiz edilmesinde de görüldüğü gibi, olayların daha ziyade yabancı akademisyen, gazeteci ve istihbarat elamanlarının vermiş olduğu bilgilerden yola çıkılarak tahlil edildiğinden bahsetti. Söz konusu bilgilerin de ya taraflı olduğunu ya da doğruluğundan emin olmadığımız yorumları içerdiğini dile getirdikten sonra ise "Batı'da yapılan akademik çalışmaların önemli bir kısmının indirgemeci bir yaklaşım sergilenerek zaman zaman kendi belirledikleri sonuçlara ulaşmamıza neden olmaktadır" dedi. Hakyemez, Bu çıkmazdan kurtulmanın en kalıcı yolunun da bu alanda var olan

*Yrd.Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. E-posta: yonemahmet@hotmail.com

birikimlerimizi bir araya getirerek eksiklerimizi ortaya koymak ve bu şekilde yeni araştırmaların önünü açmak olduğunu ifade etti.

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mesut Okumuş ise, kavga ve çatışmadan uzak durularak, farklılıklara saygı duyulması çağrısında bulunarak, şöyle dedi: “İslamiyet dargın olan iki Müslümanı barıştırmak için yalan söylemeyi bile caiz görmüştür. Buna göre müminlere düşen birincil görev fitne ateşini yakmak ve körüklemek değil, öncelikle yangın çıkarmamak, çıkarmaya çalışanlara engel olmak, elimizden geldiğince ve dilimizin döndüğünce mevcut ateşi söndürmeye gayret etmektir. Zira bir cana kıymak bütün âleme kıymak, bir canı diriltmek de bütün insanlığı diriltmek demektir.”

Hitit Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Osman Eğri, tüm kesimlerin birbirlerinin inanç ve geleneklerine saygı duyduğu takdirde barışın sağlanacağını ifade etti. “İnsanları birbirlerine bu kadar düşman, farklı, İslam’a aykırı gösteren nedir? diye soran Eğri, bu duygu ve düşünceyle çatışma çıkaran zeminin üzerinde durulması gerektiğini söyledi. İnançlara saygı duyulması çağrısında bulunan Eğri, daha sonra şu düşüncelerini dile getirdi: “Mesela bir Kербela olayında Yezid’in zalim, Hüseyin’in ise mazlum olduğunu söylemek Ehl-i beyt’in şu isimlerden ya da bu isimler oluştuğunu tartışmak yerine Ehl-i beyt sevgisini ortak bir payda olarak canlı tutmak, Türkiye’deki Alevi-Sünni ve Şii-Sünni dünyayı bir araya getirmek ve bunun için çalışmak, özellikle Kur’an-ı Kerim ortak paydasında buluşmak hepimizin ortak görevi olmalıdır. Şiilik, Sünnilik mezhep olarak görülür, Alevi-Bektaşilik ise tasavvufi yorumdur. Bu konuyu sadece tasavvuf tarihçilerine bırakmak yerine Alevilik ve Bektaşilik üzerine daha fazla çalışarak model oluşturursak Şii Sünni mezhepleri için de bir örnek oluşturur.”

Çorum Belediye Başkan Yardımcısı Zeki Gül ise, konuyla ilgili ilmi çalışmaların yapılmasının elzem olduğu bir süreçten geçildiğini belirterek, Irak’ta, Suriye’de, Mısır’da Müslümanların birbirini nasıl kırdığını görmekten dolayı üzüntü duyduklarını söyledi. Şii-Sünni çatışmasında okumuş-yazmış insanların dahi nerede duracağını şaşırıldığına değinen Gül, “Kavram kargaşaları ve sloganlarla hareket etmek yerine ilimle, insanları öldürenleri alkışlamak ve tarafgir bakış açısı yerine ise bu kanı hangi yolla durdurabileceğimiz üzerinde durmanın doğru olacağını” söyledi.

Programın açış konuşmasını, Türkiye’nin İslâm Mezhepleri Tarihi alanındaki duayenlerinden Prof. Dr. Ethem Ruhi Fıçlalı yaptı. Sempozyumun içinde bulunduğumuz şartlar açısından önemli olduğunu belirten Fıçlalı, öncelikle İngilizler tarafından isim verilen Ortadoğu’nun tanımını yapmak gerektiğini söyleyerek konuşmasına başladı. Ortadoğu’nun tüm dinler ve kültürler açısından

önemli olduğunu kaydeden Fırlalı, İslam'ın barış dini olmasına rağmen bu gün Ortadoğu'da yaşananların bununla çeliştiğini ifade ederek, Ortadoğu'da Şiilik ve ona bağlı kolların Sünnilik ve onun alt anlayışlarının diğer din mensupları ile birlikte bu coğrafyayı paylaştıklarını ifade etti. İslam dini için en önemli dönemin Hz Peygamber dönemi olduğundan sözeden Fırlalı, cehaletlerin, din adına yapılan saldırganlıkların cihat olarak anlatıldığı bir dönemi yaşadığımızı, mezhep ve cemaatlerin din ile özdeşleştiğini hatta dinin önüne geçirildiğini, ve dünyada bugün kan dökten örgütlerin İslam adına hareket ettiklerini söylediklerini kaydetti.

Öğleden sonraki ilk oturumun adı "Tarihte Şii Sünni ilişkileri" idi ve oturumun başkanlığını A. Ü. İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Başkanı Prof. Dr. Hasan Onat yaptı. Böylesine önemli bir süreçte İslam Mezhepleri Tarihi dersinin işlevinin artırılması gerektiğini belirten Onat, mücavir coğrafyada yaşanan hadiselerin bunu teyit ettiğini belirterek, "Bu toplantı bu yönüyle de önemli hale gelmiştir" dedi. Sempozyumun ilk oturumunun ana konusu "Şii-Sünni ilişkilerinin Tarihi Arka Planı" idi. Bu başlık altında ilk olarak sözü alan Dr. Fatih Topaloğlu "İran Coğrafyasının Şiileşme süreci" isimli tebliğini sundu. Topaloğlu, İranlılarla Arapların tanışma sürecinden hareketle iki kavmin arasında meydana gelen ilişkilerden bahsetti. Peygamber efendimizin davet mektuplarını İslam ile ilk tanışmaları olarak nitelendirdi ve devamında; "Bu davet kabul edilmemiş ve mektup yırtıp atılmıştır. Selman-ı Fârisî'nin İranlı olması nedeniyle İslâmlaşmanın olduğu vurgulanmıştır. Hz. Ömer döneminde İslam orduları Sasanileri yenip devletin varlığına son vermiş ancak tam İslâmlaşma gerçekleşmemiştir; tam fetih ise Hz Osman tarafından gerçekleştirilmiştir." dedi. Bu oturumun ikinci konuşmacısı "Abbasilerin Son Dönemlerinden İlhanlıların Yıkılışına Kadar ki Süreçte Şii-Sünni İlişkileri" adlı tebliği ile Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Hanefi Şahin idi. 1256-1353 yılları arasında İlhanlıların kuruluş ve yıkılış tarihlerinden bahseden Şahin, Moğolların tarih sahnesine çıktığı sırada İslâm dünyasının genel yapısı hakkında bilgi verdi. Şiiliğin İlhanlılar dönemindeki durumunu anlatan Şahin; "İlhanlılar döneminde Şiilik, tarihte Büveyhîlerden sonra ikinci kez siyasette aktif rol oynamıştır. İlhanlı sultanlarından Olcayto, tarihte ilk defa Şiiliği devletin resmî mezhebi haline getirdi. Bu durum Şiilerin siyasette etkili olmalarına, Şiiliğin fikri alandaki gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır" dedi. Bu oturum Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Mehmet Çelenk'in "Safevîler Döneminin Şii-Sünnî ilişkileri Üzerindeki Etkisi" isimli tebliği ile devam etti. Çelenk, Timur'un seferlerinden sonra, İran, Anadolu ve Kuzey Suriye'nin tarihinin, hem bağımsızlık isteyen hem de bu

bağımsızlıklarını isyanlar aracılığı ile hayata geçirmeye çalışan Türkmenlerin yükselişle biçimlendiğini ifade etti. Buna göre 1501 yılında Akkoyunlu Devleti'nin güçsüz bir lideri olan Alvand Mirza'yı büyük bir yenilgiye uğratan Şah İsmail, sonraki dönemde İran'ı 200 yıldan fazla bir süre (1501-1736) yönetmiş, devletin resmi dini olarak 12 İmam Şii'liğini kuracak olan Safevi Hanedanlığı doğmuştur. Bu oturumun son konuşmacısı, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Yusuf Gökalp, Yemen'de Zeydi-Sünnî İlişkilerinin Tarihi Arka Planı" adlı tebliğini sundu. Son zamanlarda, özellikle Irak ve Suriye'de yaşanan olayların etkisiyle, içinde bulunduğumuz coğrafyada mezhep çatışmalarının doğurabileceği muhtemel sonuçların yoğunca tartışıldığından bahsederek konuşmaya başlayan Gökalp, "Bugün itibarıyla bölgede hâkim olan Sünnî ve Şii din anlayışının yanı sıra gerek bu iki dini gelenek içerisinde yer alan gerekse yeni ve farklı oluşumlar olarak karşımıza çıkan Dürzilik, Nusayrilik, Yezidilik, Vehhabilik, Zeydilik, Kadıyanilik ve Bahâilik gibi dini oluşumların aktif olarak toplumsal hayatı yönlendirdiğini ve bölgedeki gelişmelerin şekillendirdiğini belirtti.

Sempozyumun ikinci oturumunun konu başlığı "Şii-Sünnî İlişkilerinde Belirleyici Olan Yaklaşım Biçimleri" idi ve başkanlığı Ankara İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Öğretim üyesi Prof. Dr. Osman Aydın'ın yaptı. İlk konuşmacı "Selefilik'in Şii'lik Değerlendirmesi Bağlamında Nefret ve Şiddet Söylemi", isimli tebliği Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Başkanı Prof. Dr. Zeki İşcan sundu ve şöyle dedi: "Din ve nefret arasında bir paradoks vardır. Ortadoğu'da devam eden süreç kanla beslenmektedir. Şii'lik ve Selefilik adı altında net biçimde ikiye bölünen İslam toplumunun sorunu dini değil sosyolojiktir. Mezhep taraftarları nefret merkezli hareket etmektedirler. Bunun kökleri ise tarihtedir." Nefret söylemlerinin temellerine değinen İşcan, Batılı yazarlardan da yararlanarak hem Şii hem de Selefi anlayış tarzlarını anlattı ve çözüm olarak demokrasi kültürünün hâkim olması gerektiğini belirterek sözlerini tamamladı. Oturumda ikinci olarak söz alan, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Başkanı Prof. Dr. İlyas Üzüm, "Geçmişte ve Günümüzde Şia'nın Ehl-i Sünnet Algısı" adlı tebliğini sundu ve şöyle dedi: "Şii ve Sünniler sadece Irak'ta son üç ayda üç yüzden fazla insanı öldürmüşlerdir. Bu anlamda Diyanet İşleri Başkanlığı bir çalışma başlatmış, İslam dünyasının çeşitli yerlerinden davet ettiği âlimlere Türkiye'de yapılan çalışmalardan bahsetmiştir." Üzüm'e göre ise çözümü Ehl-i Sünnet ilkeleri çerçevesinde aramak gerekir. Bu oturumun son konuşmacısı, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Doç. Dr. Cemil Hakyemez, "Ehl-i Sünnet'in Şii'lik Algısı ve Temel Etkenler" isimli tebliğinde itikadî

mezheplerin ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerden birinin siyaset olduğuna dikkat çekti. Ona göre siyaset, mezhep oluşumunda en belirleyici nedenlerden biridir. Şia'nın oluşumuna Hz. Ali evladının Emevî ve Abbasî yönetimleriyle olan siyasi mücadelesinin yol açtığını kaydeden Hakyemez, zaman içerisinde hem Sünnî Samanîler, Selçuklular ve Osmanlılar hem de Şii Büveyhîler, Fatımîler ve Safevîlerin totaliter devletlerinin temel çatışma nedenlerinin politik kaygılardan kaynaklandığını, mezhep ayrılığının ise buzdağının görünen kısmını oluşturduğunu söyledi. Bu bölümün dördüncü konuşmacısı, "Şii-Sünnî İlişkileri Bağlamında Günümüz Selefiligi" adlı tebliğiyle Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yöner'di. "Şii-Sünnî ilişkileri bağlamında günümüz Selefilğini somut biçimde ortaya koyabilmek için tanımlamalardan hareketle, kısaca tarihi süreçten söz etmek gerekecektir" diyerek konuşmasına başlayan Yöner'e göre Şii'den, Sünnî'den Selefi'den kastedilenin ne olduğuna tam olarak karar vermek gerekir. Yöner, ilmî Selefilik'ten, cihadî Selefilik'e kadar konunun ilişkiler boyutunda gündeme alındığında ve muhatapların dini, kültürel, siyasi vs. yönleri ön plana çıktığında, Ortadoğu'da mezheplerin kendilerini dinin yegâne temsilcisi görme düşüncesi ile Selefilik ve Şiilik arasındaki ihtilafların gün geçtikçe artacağını belirtti.

Bu günün üçüncü oturumu "İran Devrimi'nin Mezhebî Yansımaları ve Takrib Çalışmaları" ana başlığında yapıldı. Oturum başkanlığını Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı Başkanı Prof. Dr. Saffet Sarıkaya yaptı. Bu oturumda ilk olarak "İran İslâm Devrimi ve Şiilik" isimli tebliği ile Prof. Dr. Hasan Onat yer aldı. Onat, konuya; "Devrimin oluşum sürecinde Şiilik nasıldı ve daha sonra nasıl bir gelişme gösterdi?" diyerek başladı. İran İslam Devrimi'nin önemli bir sosyal kırılma olduğunu vurgulayan Onat, Humeyni'nin yaşadığı Fransa'nın devrimden sonra İran'ın alt yapı işlerini yapmasının manidar olduğunu belirtti. Buna göre Humeyni, İran'a geldiğinde halkı cesaretlendirmiş, devrimin en önemli sloganlarından biri şahadet algısı olmuştur. Bu cesaretlendirmenin içinde tamamen Şii sloganlar kullanılmıştır. "İran'da Şii-Sünnî Yakınlaştırma Çalışmaları" ile ilgili tebliğini sunan Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaplan; "Takribin amacı birbirini tanımaktır; bu çağrılar tüm İslam dünyasında çeşitli sebeplerle tekrar edilmiştir. İslâm mezhepleri arasında yakınlaştırma adı altında bir merkez dahi kurulmuştur. Takrib çalışmalarında siyasi duruşlar durumları etkilemiştir. İran İslam Devrimi'nden sonra İran Anayasası'nda takrib çalışmaları yer almıştır. Takrib çalışmalarında İran'ın samimi olmadığını belirtmek gerekir" dedi. "Şii'lerin Takribi ve Suudîlerin Teklifi" isimli tebliği sunan

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Adem Arıkan şöyle dedi: “Takrib çalışmaları 1743 yılına kadar dayanmaktadır. 1954’lerden itibaren Kahire merkezli takrib çalışmaları başlamıştır. Takribe Selefilere çok sert tepki göstermiştir. 1990’lardan sonra İran takrib konusunda çalışmalar yapmıştır. Suûdiler ise konuya “hıvâr” ismini vermişlerdir. Takrib, İran merkezli yürütülmüştür. 2011 Ekim ayında kurulan Kral Abdullah Merkezi bu işi yapmaya devam etmiştir.”

Sempozyumun “Ortadoğu’da Mezhep Coğrafyası” başlıklı 4. Oturumu, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı öğretim üyesi Prof. Dr. Seyit Bahcivan’ın başkanlığında yapıldı. Bu oturumun ilk tebliğini “Şiilik-Sünnilik İlişkisinin Sınırları ve Kapsamına Dair Metodolojik Mülâhazalar” başlığıyla Dr. Mehmet Kalaycı sundu. Dört ana başlıkta Şii-Sünni ilişkilerini inceleyen Kalaycı, “Şii-Sünni ilişkilerinde özellikle tarihte Sünnilik adına en büyük gayretin Bağdat’ta Hanbelilerden geldiğini, bunun yanında Eş’arilerin de diğer İslam coğrafyasında etkili olduklarını ifade etti. Kalaycı, mezheplerinin oluşum sürecinin hala devam ettiğini, Sünnilik ve Şiiliği genel çatı ifade eden kavramlar olarak kabul etmek gerektiğini belirtti. Şehir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı öğretim üyesi Prof. Dr. M. Ali Büyükkara “İslâm Kaynaklı Mezheplerin Ortadoğu’daki Coğrafi Dağılımı ve Tahmini Nüfusları” ile ilgili tebliğini sundu. Tebliğ konusunu oluşturan tasnifin bölgelere göre değil mezheplere göre yapıldığını söyleyen Büyükkara, nüfus oranları ve dağılımların herkese göre değiştiğini, ancak mevcut nüfusun %80 Sünni diğerlerinin ise önemli bölümünü Şii ve Şiilikten doğmuş mezheplerin oluşturduğu gayr-ı sünnî unsurlar olduğunu kaydetti. Bu oturumun bir diğer tebliğcisi “Ötekileştirme Vasıtası olarak İbâha -İsmâililik Örneği” adlı tebliği ile Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ali Avcu ise şöyle dedi: “IV. asırda Sünnilik yok oluş kaygıları çektiğinde, yöneticiler İsmâililiğe karşı tedbirler almaya çalıştılar. Bu anlamda “ibâha” kavramının önemli bir yeri olmuştur. İbâhiliğin iki kökeni vardır; genel hukukun yasakladığının helâl görülmesi ve cinsel ahlâksızlıktır.

Sempozyumun “Körfez Krizi sonrası Ortadoğu’da Şiilik ve Sünnilik” başlıklı 5. oturumuna Kastamonu İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Atalan başkanlık yaptı. Burada ilk tebliği “Son Dönem Irak Şiiliği” adı altında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim üyesi Doç. Dr. Muharrem Akoğlu sundu. Büveyhîler ile ilgili Şii-Büveyhî ifadesinin doğru olmadığını vurgulayan Akoğlu Irak’ın Şiilik süreçlerini anlattı. Buna göre tarihi süreç içinde Irak’a İran ve diğer coğrafyalardan gelen Şii nüfusun yerleşmesi

buradaki Şiileşmeyi artırmış, 1890'larda Bağdat halkının %60'ını Şii nüfus oluşturmuştur. Günümüzdeki oranlarla 1900'lü yıllardaki oranlar aynıdır. Bu oturumun ikinci konuşmacısı Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim üyesi Prof. Dr. Yusuf Benli, "Şii-Sünni İlişkileri Çerçevesinde Irakta Sadr Ailesi" adlı tebliğini sundu. Irakta Şiilik için üç önemli ailenin olduğunu anlatan Benli, bunlardan en önemlisinin Kâzimiyye'de Sadr, Necef'te el-Hekim, Kerbelâ'da ise Şirazi aileleri olduğunu söyledi. Sadr ailesiyle ilgili geniş bilgilere sahip olduğumuza işaret eden Benli, Irak Şiiliğinin günümüzde en önemli ailelerden olan Sadr Ailesi mensuplarının siyasi ve dini anlamda yaptıkları faaliyetlerin bölge için ehemmiyetinden bahsetti. Bu oturumun 3. konuşmacısı olarak Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim Görevlisi Mehmet Toprak "Âyetullah Hûî ve Âyetullah Sistânî Merkezli Şiiliğin Irak Siyaseti Üzerine Etkisi Üzerine" adlı tebliğini sundu ve özetle şöyle dedi: "el-Hûî, usûlî ekole mensup olup fıkıh ve usul-i fıkıh birlikte anlatan eserler vermiş, siyasete mesafeli durmuş, eğitim öğretim faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Şii-İmâmî anlayışı anlatan kurumlarda çalışan Hûî, zekât ve humus gelirlerinin hastane ve eğitim kurumlarına verilmesini istediği için Humeynî ile görüş ayrılığına düşmüştür. Irak'ta siyasi görüşlerin baskı altında kriz dönemlerinde bu tür metotların kullanılması normal karşılanmalıdır. Bu sebeple Hûî, böyle bir metotla Sadr Ailesi ve Humeynî ile çatışmıştır." Bu oturumun son konuşmacısı Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Cenksu Üçer "Muharrem Etkinliği ve Günümüz Şiiliği" adlı tebliğini sundu. Cem evi ve camiyle ilgili görüşlerini anlatan Üçer, Muharrem'in tanımını yaptı ve sözlerine şöyle devam etti: "Aleviliği Muharrem etkinlikleri nedeniyle Şiilik içinde görmek yanlıştır. Matem törenlerinde helva ikramı ve zincir törenleri vardır. Anadolu'daki Caferilerde bu günlerde; su içmeme, aşûre yapma ve oruç tutma faaliyetleri önemlidir ve tasavvufi eğilimlerinden kaynaklanır. Muharrem orucunun Sünni kaynaklarda da karşılığı vardır."

Sempozyumun 6. oturumu Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı öğretim üyesi Prof. Dr. Metin Bozan başkanlığında yapıldı. İlk olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı öğretim üyesi Prof. Dr. Sönmez Kutlu "Şii Uyanışı konusyla İlgili Tartışmalar" isimli tebliğini sundu. Şii'lerin kendi iç ayrımlarını tek yapı olarak kabul edip karşılarında Selefilik rakip olarak gördüklerini söyleyen Kutlu, Batı'nın İslam dünyasının içinde çatışma yaratarak kolay bir galibiyet istediğini kaydetti. Bu bölümün ikinci konuşmacısı olan Dr. Aytekin Şenzeybek " Suriye'de Nusayrî-Dürzi İlişkileri" adlı tebliğini sundu. Şenzeybek, I. Dünya savaşı öncesi ilişkiler, 1946'ya

kadar olan ilişkiler ve günümüze kadar olan ilişkiler şeklinde üç başlık altında toplanan bilgiler verdi. Ehl-i sünnetin bid'at gördüğü bu fırkaların şu anda birlikte hareket ettiklerini belirten konuşmacı, Dürziler ile İsmaililer'in din algılarından bahsetmenin konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacağını söyledi. Buna göre Dürzî inancının Şia'dan farklılaştığı noktalar vardır ve bunlar, gizli inançlara sahip, içine kapalı toplumlardır.

Çalıştayın son konuşmacısı olarak Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilimdalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ahmet Bağlıoğlu, "Suriye'de Mezhep Hareketlerinin Güncel Siyaset Üzerindeki Etkileri" başlıklı tebliğinde Suriye'de bugün yaşananların Fransız mandası ile etnik ve dinsel farklılık merkeze alınarak tasarlanan bir yapıya doğru hızla ilerlediğini kaydetti. Manda rejimi döneminde etnik ve dini parçalara bölünmek istenen Suriye'nin bugün de bu durumun eşiğine geldiğini söyleyen Bağlıoğlu, Arap Baharı'nın bölgede başlattığı havanın Suriye'de iç karışıklıkların patlamasına sebep olduğunu belirtti. Buna göre Suriye'nin siyasal yapısı, etkin ve ideolojik temelli bir baskı rejimi olup, Baas ideolojisi, geçmişten gelen Sünnî elitin etkisini kırmayı amaçlayan ve daha çok azınlık olan Nusayriler, Dürziler, İsmaililer, Hıristiyanlar ve bir kısım kırsal kesim Sünnilerinin yürüttüğü bir ideolojiden ibarettir.

Sempozyumun kapanış konuşmasını Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Metin Okumuş ve Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim dalı Başkanı Doç. Dr. Cemil Hakyemez yaptı. Sonuç bildirgesinin tebliğler kısmında bazı eksiklikler tespit edilmiş, aşağıdaki çözümler önerilmiştir:

1. Şîî-Sünnî ilişkileri, tartışmadan çatışmaya doğru bir yöne doğru gitmektedir.
2. Sorunun asıl kaynağı; genelde din alanında, özelde ise mezheplerle ilgili üst seviyede bilgi boşluğudur.
3. Kökleri çok derinlerde olan mezheplerin beşerî oluşumlar olduğu gerçeği göz ardı edilmektedir.
4. İslâm ortak paydası yerine mezhebî esaslar üzerine vurgu yapılmaktadır.
5. Şîîlik ve Sünnilik, İslâm dünyasında uluslararası siyasetin ve devletlerin politikalarının meşruiyet aracı olarak kullanılmaktadır.
6. Şîî-Sünnî kutuplaşması, İslâm dünyasında sonucu kestirilemeyen büyük hadiselere sebep olacaktır.

Şîî-Sünnî ilişkileriyle ilgili sorunların çözümünde ise aşağıdaki öneriler teklif edilmiştir:

1. Mezheplerarası ilişkiler hakkında yapılacak çalışmalar, ilmi toplantılar ve projeler desteklenmelidir.
2. Mezheplerarası ilişkiler hakkında üniversitelerde veya üniversite dışında araştırma merkezleri kurulmalıdır.
3. İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı'nda İslâm dünyasında mezheplerarasındaki çatışmaların köklerini açığa çıkartacak, çözüm önerileri geliştirecek ve İslâm ortak paydasının kazandırılmasına yardımcı olacak yüksek lisans ve doktora tezlerinin yaptırılması gerekir.

